

"Små barn – store atferdsproblemer"

Forskning på behandling av barn med atferdsforstyrrelser i Tromsø og Trondheim

Intervju med Willy-Tore Mørch

Vi treffer Dr. Psychol Willy-Tore Mørch i Tønsberg, der han er kommet for å ha en forelesning om barn av psykisk syke foreldre. Vi ønsker derimot at han skal si noe om de prosjektene han leder i Tromsø og Trondheim, etter et program utformet av Carolyn Webster-Stratton.

Prosjektene som Willy-Tore Mørch leder, er en av flere intervensjonsmodeller som har som mål å bedre barns atferd og fremme positiv utvikling ved å arbeide gjennom foreldre og nettverk.

Parent Management Training (PMT) er et system utviklet i Oregon av Gerald Patterson, rettet mot barn mellom 6-12 år. Innholdsmessig er det likt Webster-Stratton, men skiller seg fra Webster-Stratton ved at i PMT arbeides det med det enkelte foreldrepar, mens det i Webster-Stratton arbeides med foreldregrupper.

Multi Systemisk Terapi (MST) er for ungdom i alderen 14-18 år. I dette programmet involverer man alle de sosiale systemene rundt ungdommen. MST er også bygd over samme lest som Webster-Stratton, men skiller seg ut ved at programmet inkluderer hjelpeapparatet i et døgnbasert program. MST har en varighet på 6 måneder.

The Incredible Years: Webster-Stratton

Programmene som prosjektene til Willy-Tore Mørch bygger på, er beskrevet i boka "The Incredible Years: Parent, Teacher, and Child Training Programs" etter Carolyn Webster-Stratton. Prosjektene i Tromsø og Trondheim mottar henvisninger på barn i alderen fra 3-4 til 8-år.

Dette er programmer som allerede er gjennomført blant 1000 familier i Seattle. Av disse ble det dokumentert betydelig bedring i barnets atferd hos 70- 80%. Willy-Tore Mørch forteller at man i Seattle nå har en 10- års follow-up. Prosjektdeltagerne er de barn og foreldre som deltok i programmet for 10 år siden, slik at man kan få en vurdering av langtidseffekten disse programmene har.

Prosjektene i Tromsø og Trondheim har fram til nå inkludert foreldreprogrammene og barneprogrammene. Det har vært ønskelig å også sette i gang med skoleprogrammene, og Willy-Tore Mørch kan fortelle at han nettopp har vært i kontakt med KUD vedrørende nettopp oppstart av skoleprogrammene.

Mørch kan videre fortelle at han for en måneds tid siden fikk mentorstatus, som den eneste i Norge, gjennom Webster-Stratton i Seattle. Denne godkjenningen har han fått etter gjennomføring av flere Work-Shops. Det stilles krav om stadig fornying av godkjenningen som mentor.

Prosjektene han leder ble etablert inneværende år (2000). Oppbygginga av prosjektene finansieres av departementet, og har inkludert alt fra massiv korrespondanse mellom Norge og Seattle, til skolering av personene som er terapeuter i programmene. Videre har man før prosjektstart kjøpt inn materiale som benyttes i programmene, samt sørget for dubbing til norsk av ca. 250 videovignetter. Likedan forventes det en ferdig oversettelse av boka "The Incredible Years" rundt nyåret.

I tilknytting til prosjektene har man fått 2 forskningsstipendiater, for doktorgradsarbeid .

Det er Barne- og ungdomspsykiatrien som har ansvaret for forskningsdelen av prosjektene. Prosjektene er også et samarbeid mellom Universitetet i Tromsø - ABUP, Barne og Ungdomspsykiatrisk klinikk i Tromsø (BUP), Barnevernets utviklingssenter i Nord-Norge (BUS), NTNU, Regionsenteret for Barne- og ungdomspsykiatri (RBUP), Barne- og ungdomspsykiatrisk klinikk i Trondheim (BUP) og Barnevernets utviklingssenter i Midt-Norge (BUS).

Barna som deltar i prosjektet kommer inn dersom det er noen som mistenker at det kan være problemer. Foreldrene vil da motta Eyberg Child Behavior Inventory (ECBI) for scoring, og disse sendes prosjektet. Dette innebærer at det er et klinisk utvalg, og ikke et forskningsutvalg. Vanligvis skjer henvisning til BUP- systemet når barnet er mellom 8 og 13 år, noe som Willy-Tore Mørch mener er for sent. Departementet har i denne forbindelse gitt penger for å lønne 2 nettverkskoordinatorer (disse er ansatte i barnevernet), som skal ha nærkontakt med barnevernet i kommunene og etter avtale med departementet skal det utvikles mer hensiktsmessige henvisningsrutiner. Man ønsker å basere seg på et lavterskel henvisningssystem, og et viktig redskap i den forbindelse er ECBI. Hovedvekten av barna i prosjektene er 3-4 år.

Terapeutene som deltar blir sertifisert fra Seattle, etter først opplæring og så innstilling fra Willy-Tore Mørch i egenskap av mentor. Per i dag er det ansatt 11 terapeuter i prosjektene. Terapeutene har ulike former for utdanning i bunnen, fra personer med 3-årig helse- og sosialfaglig høyskoleutdanning, til pedagoger. Alle terapeutene har stillinger i fylkeskommunale virksomheter innenfor psykiatri og barnevern, men benytter 40% av stillingene sine i prosjektene. 6 terapeuter vil være sertifisert til jul. Det er 3 innfallsvinkler som må mestres av terapeutene; atferdsanalytisk begrepsapparat, moderne utviklingspsykologi og gruppeprosesser.

Foreldreprogrammet

Foreldreprogrammet foregår i gruppe med opptil 6-7 foreldrepar, og det er samlinger en kveld per uke, med varighet ca. 2 timer per samling. Total varighet på foreldreprogrammet er 12-14 uker. Dersom det er aleneforeldre forsøkes det å få med en voksenperson til som skal fungere som den ene foreldres støtteperson. Dette kan for eksempel være barnet sin lærer.

Det er allerede 23-25 familier som har gjennomført programmene, og per dato er det 18 familier i gang. Det har vist seg at frafall kommer før programmet settes inn (kanskje 20-30 %), og at de som går inn i programmet praktisk talt ikke har frafall.

Programmet faser

De første 6 ukene er viet lek og ros. Tidlige forsøk på å lære grensesetting har kunnet innebære konflikter mellom foreldrene og barnet, så sikring av gode samhandlingsrelasjoner har vist seg å måtte foregå på en arena uten konflikter, nemlig lek, for å unngå kontroll/ motkontroll. Etter at foreldre har lært seg å formidle ros og belønninger, forteller Willy-Tore Mørch at de ofte rapportere at de opplever å være i "en helt annen verden".

Trinn 2 starter opp ved 6. uke, der tegn-økonomi læres av foreldrene. De skal lære seg differensiering av når formidle tokens (når det noe barnet ikke mestrer men skal lære seg) og når formidle ros (når det er noe barnet kan og som det ønskes at barnet skal gjøre mer av).

Grensesetting vil foreldrene først lære etter at de har lært formidling av tokens og ros. Det er undersøkelser som viser at foreldre til disse barna vil kunne formidle gjennomsnittlig 40 beskjeder i løpet av en halv time, hvor de ikke får gjennomslag for en eneste en av disse. Derfor må foreldre lære å formidle kun 2-3 beskjeder på meget viktige handlinger, og lære hvordan disse skal formidles.

Disse beskjedene skal også følges av konsekvenser. Første strategi er ignorering, derfor er de første beskjedene på handlinger som kan ignoreres av foreldrene dersom barnet ikke følger opp beskjeden. Så lærer foreldrene ikke-voldelige konsekvensstrategier på alvorlig atferd. I prosjektet benytter man time-out/ tenkepause, og foreldrene øver på dette (dersom det er barn på 7-8 benyttes det eget rom til time-out, men det for yngre brukes stol i det samme rommet).

Det er bestemte regler for gjennomføring av tenkepausene, og disse synliggjøres ved bruk av flow-chart.

Neste tema er naturlige og logiske konsekvenser. For eksempel hvis barnet har fått beskjed om å sykle i gården, og barnet så sykler i gata, blir en logisk konsekvens at sykkelen taes inn.

Siste tema er problemløsningsstrategier, der foreldrene benytter her-og-nå situasjoner. De sørger for at det gies medhold til barnet, og at barnet lærer seg hvordan man kan løse problemer. Det etableres 3 regler for vurdering av om løsningen er vellykket; Løsningen er rettfærdig, Løsningen

er trygg, Løsningen gjør at begge parter er fornøyde. Det skal være barnet sine løsninger som skal dekke disse kriteriene.

Form på gjennomføring

De benyttes 250 video-vignetter som følger temaene lek, klistremerker/tegnøkonomi og tenkepause. Det er gjennomsyn av 15-20 vignetter hver gang foreldrene møtes. Vignettene er laget slik at 90 % er bevisst tvetydige for å kunne skape diskusjon. For hver eneste vignett skal det utledes prinsipper, der enkelte prinsipper står i manualene. Det er foreldrene selv som skal diskutere seg fram til prinsippene, der terapeutens oppgave er å prompte og bistå i formulering av disse prinsippene.

Foreldrene får hjemmelekser (individuelle så vel som felles). Det skal leses ett kapittel i boka ”De utrolige årene” til hver samling. Likedan skal foreldrene notere ned hva de har gjort etter den siste samlingen. Disse notatene settes i egne kliniske mapper, og benyttes bl.a. for å kunne planlegge neste møte. Foreldrene følges opp av terapeuten telefonisk minimum en gang per uke.

Etter at programmene er ferdig, oppfordres foreldrene til å fortsette å møtes. Dette bereder man grunnen til allerede etter 2.møte, da foreldre får i oppgave å ringe hverandre. På den måten legger man betingelser til rette for nettverksoppbygging.

Dinosauerskolen/ barneprogrammet

Samtidig med at foreldrene er samlet foregår det eget program for barna. Dette er barn som i utgangspunktet ikke kjenner hverandre. Barna deltar i et program som går over 18 uker. Når skoleprogrammet iverksettes vil dette også gå samtidig med de to andre programmene.

Barneprogrammet kalles dinosaurusskolen, da det benyttes det 3 hånd-dukker; en dinosaurusdukke som er rektor, en dukke som er detektiv og problemløser, i tillegg til en dukke som er god på å identifisere følelser.

Ekspérimentelt design for prosjektet

Det er 3 grupper i forskningsdesignet. Det er to intervensjonsgrupper, hvorav den ene mottar kun foreldreprogrammet. Den andre intervensjonsgruppen mottar foreldreprogrammet såvel som barneprogrammet. I tillegg er det en kontrollgruppe som består av personer på venteliste, altså barn/ familier som venter på å delta i programmet, mens pågående grupper blir ferdig med sine prosjekter. Av ventelistegruppa vil så halvparten bli med i intervensjonsgruppa som kun er rettet mot foreldre, mens den andre halvparten går inn i gruppen som mottar både foreldreprogrammet og barneprogrammet.

Alle gruppene kartlegges i starten (pre- treatmentmål). Likedan gjennomføres det postmål for begge intervensjonsgruppene etter at man har gjennomgått programmet. Dette gjøres også for ventelistegruppen samtidig slik at denne får to pre-mål.

Forskning på behandling av barn med atferdsforstyrrelser

Det er planlagt follow-up etter 6 mnd og etter 3 år. Willy-Tore Mørch forteller at det ville vært ønskelig å få til en follow-up under/ etter pubertet i tillegg. Dette vil i såfall avhenge av en spesiell tillatelse fra datatilsynet for å kunne beholde identitetsnøkkelen til deltagerne i prosjektet over så lang tid.

For ytterligere informasjon på nett se;
<http://www.fm.uit.no/info/ikm/abup/stratton/>
<http://www.incredibleyears.com/>